

ВETERАНИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ – ВИКЛАДАЧІ КАФЕДРИ ФІЛОСОФІЇ КПІ: ДОСВІД ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Уперше висвітлюється внесок викладачів кафедри філософії КПІ у перемогу над Німеччиною та її союзниками, аналізується їх трудова діяльність – здобутки у науковій роботі та навчальному і виховному процесі зі студентською молоддю.

Впервые освещается вклад преподавателей кафедры философии КПИ в победу над Германией и ее союзниками, анализируется их трудовая деятельность – достижения в научной работе, а также в учебном и воспитательном процессе со студенческой молодежью.

On the base of the archive documents of NTUU “KPI” the contribution of the teaching staff of the philosophy department to the victory over Germany and it’s allies is considered for the first time. Besides it’s toil activity like achievements in scientific work also in educational and rear process with young students is lighted up.

Ключові слова: Україна, Друга світова війна, Велика вітчизняна війна, Київський політехнічний інститут, історія.

Друга світова війна вже з перших днів захопила у кривавий вир 42-мільйонний народ України. Кожен п'ятий воїн Червоної армії був вихідцем із нашої Батьківщини. Війна продемонструвала велику витримку і терпіння, стійкість і відвагу українців у битвах з німецькими окупантами на всіх фронтах Великої Вітчизняної війни та у ході визволення поневолених фашистами країн Центральної і Південно-Східної Європи, завершення розгрому гітлерівської Німеччини.

З початком війни і до дня Перемоги довелося самовіддано воювати на різних фронтах і працювати на українській землі та за її межами викладачам Київського політехнічного інституту [1], у тому числі працівникам кафедри філософії Київського політехнічного інституту: Божку Борису Леонтійовичу, Власову Івану Григоровичу, Ганову Віктору Андрійовичу, Кіліну Івану Анісимовичу, Коммунарову Сергію Миколайовичу, Рум'янцеву Сергію Трифоновичу та ін.

Божко Борис Леонтійович

Борис Леонтійович Божко народився 19 січня 1927 р. у родині лісничого в селі Сорокотяженці Немирівського району Вінницької області. До початку Великої вітчизняної війни закінчив сім класів місцевої школи. Війна перервала навчання. У 1941 р. сім'я Божків проживала в селі Мар'янівці Немирівського району, де батько працював у лісництві. З початку 1942 р., коли почав розгортатися партизанський рух на Вінничині, квартира батьків стала „явкою” партизанського загону „За Батьківщину”. Божко Б.Л. підлітком пов'язав свою долю з партизанами. Виконував завдання командування загону і його підрозділів, допомагав у пошуку зброї, боєприпасів, був розвідником, зв'язковим загону.

Після визволення Вінничини від окупантів у березні 1944 р. Борис Леонтійович переїжджає у м. Немирів, де поступає на навчання в Немирівське педучилище, яке і закінчив 1947 р. Бувши студентом педучилища, він у 1945 і 1946 рр. обирався секретарем комсомольської організації.

Після успішного завершення середнього спеціального закладу одразу поступив на навчання в Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка, на філософський факультет, який закінчив 1952 року. Протягом 1952-1963 рр. перебував на державній службі, а з початку 1963 р. – почав працювати старшим викладачем у Київському політехнічному інституті.

За час роботи у КПІ Б.Л. Божко виявив себе як кваліфікований викладач. З 1967 р. і до виходу на пенсію у 1989 р. він виконував обов'язки заступника завідувача кафедрою з науково-методичної роботи. Неодноразово обирався членом Методичної ради інституту і факультету електроенергетехніки, де працював викладачем, був членом Ради факультету, керував підсекцією викладачів суспільних наук.

Науковий доробок ветерана – це десятки наукових статей та науково-методичних розробок загальним обсягом більше тридцяти друкованих аркушів.

За участь у партизанському русі та успіхи в праці Б.Л. Божко був нагороджений орденом „Вітчизняної війни II ступеня”, орденом „За мужність II ступеня”, медалями „За доблесну працю” , „За перемогу у Великій Вітчизняній війні”, „Захиснику Вітчизни”, „Ветерану праці” та багатьма ювілейними (всього понад двадцять) медалями. Крім цього, ветерана було нагороджено багатьма Почесними грамотами, Подяками [2].

Власов Іван Григорович

Іван Григорович Власов народився 24 серпня 1915 р. у селі Маршанці Каргатського району Новосибірської області в родині селянина-бідняка. Початкову освіту отримав у рідному селі, а в 1930 р. закінчив школу другого ступеня в районному селі Каргат. У жовтні 1931 р. став студентом Томського автодорожнього технікуму, після закінчення якого, з 1934 р. і до жовтня 1937 р., працював техніком дорожнього будівництва у Шебалинському районі.

Строкову службу в РСЧА відбував на Далекому Сході у 42-й танковій бригаді, з жовтня 1937 р. до жовтня 1940 р. Після демобілізації, за рекомендацією Новосибірського міськкому партії, був прийнятий на роботу в органи НКВС при управлінні Томської залізниці (м. Новосибірськ), де займався слідчими справами з економічних питань.

В листопаді 1941 р. за партійною мобілізацією призваний на партійно-політичну роботу в діючу армію. Служив на Західному, Центральному, Брянському, Калінінському, 1-ому і 2-ому Прибалтійських фронтах політпрацівником ротної і батальйонної ланок. У червні 1944 р. з фронту Івана Григоровича Власова посилають на навчання в Москву на Вищі Всеармійські воєнно-політичні курси (Глав ПурККА – рос.), на яких ветеран був до вересня 1945 р., а з вересня 1945 р. його зараховують слухачем Воєнно-Політичної Академії ім. Леніна. Закінчив її у серпні 1949 р.

З серпня 1950 р. до листопада 1953 р. Іван Григорович був ад'юнктом кафедри політичної економії Воєнно-Політичної академії. У листопаді 1953 р. він успішно захистив кандидатську дисертацію і був призначений на посаду старшого викладача Київського Вищого Радіотехнічного училища. На посаді доцента працював з березня 1959 р., отримавши у цьому ж році наукове звання доцента.

В жовтні 1956 р. був демобілізований з рядів збройних сил підполковником запасу.

З серпня 1966 р. Власов Іван Григорович став працювати доцентом кафедри політекономії в КПІ. Крім викладання, він проводив у вузі ідейно-виховну роботу серед студентів і, як парторг кафедри – з викладачами. Його науковий доробок склав більше 30 робіт, загальним об'ємом понад 50 друкованих аркушів. Це – статті, розділи монографій, брошури, навчальні, методичні посібники.

Звільнився Власов Іван Григорович з КПІ у 1984 р. у зв'язку з закінченням терміну роботи [3].

Ганов Віктор Андрійович

Віктор Андрійович Ганов народився 13 січня 1926 р. у бідняцькій селянській родині села Довга-Пристань Першотравневого району Одеської області. За 1933-1941 рр. Віктор здобув 8-річну освіту в рідному селі. До призову в армію В.А. Ганов разом із матір'ю і молодшими братами працював різноробом у колгоспі.

22 лютого 1944 р. Віктора Андрійовича призвали до армії, де він до 1949 р. в інженерних військах пройшов шлях рядового, сержанта, командира відділення, старшини роти. Остання посада в армії – помічник начальника штабу. У грудні 1955 р. (у зв'язку зі скороченням штабу) був звільнений у званні старшого лейтенанта з лав Радянської армії.

За заслуги перед Батьківщиною в роки Великої Вітчизняної війни молодого солдата Віктора Андрійовича Ганова було нагороджено орденом „Слави III ступеня”, медалями „За перемогу над Німеччиною” (1945), „За бойові заслуги” (1950), шістьма ювілейними медалями.

З вересня 1957 р. В.А. Ганов – студент історико-філософського факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Після його закінчення у 1962 р. одразу був прийнятий на роботу до Київського інституту цивільної авіації старшим лаборантом. З вересня 1963 р. – він викладач кафедри філософії Київської Політехніки, пізніше – старший викладач, з 1971 р. до 1990 р. – доцент цього ж вищого навчального закладу.

У 1969 р. Віктор Андрійович захистив кандидатську дисертацію. Працюючи довгий час у Київському політехнічному інституті, В.А. Ганов зробив вагомий внесок у розвиток кафедри, інституту, міста. Він брав активну участь у громадсько-політичному житті вузу, був головою суспільно-політичної секції товариства „Знання” Жовтневого райкому Компартії України, членом методичних рад обласного і республіканського товариств „Знання”, лектором марксизму-ленінізму Київського міськкому партії. За велику роботу був нагороджений відзнаками „Переможець соціалістичного змагання 1973 року” та „Ударник десятої п'ятирічки”. З нагоди 60-річчя з дня народження Віктору Андрійовичу, згідно з наказом ректора КПІ від 21 лютого 1986 р., було оголошено Подяку, його було також нагороджено Почесною Грамотою.

Науковий доробок доцента В.А. Ганова складає більше 80 наукових робіт: це – монографія, статті, брошури обсягом більше 100 друкованих аркушів. У 1990 р. Віктор Андрійович пішов з КПІ у зв'язку з закінченням терміну роботи [4].

Кілін Іван Анісимович

Кілін Іван Анісимович народився 12 липня 1925 р. у селі Горбунове Парбицького району Томської області в родині селянина-бідняка. Після закінчення у 1941 р. Парабельської 8-річної сільської школи працював кочегаром на комбінаті комунального господарства, пізніше помічником моториста катера райпотребсоюзу.

14 травня 1943 р. Іван Анісимович призваний в армію Парабельським райвійськкоматом Томської області. В лавах радянських збройних сил він прослужив 40 років і 3 місяці, тому пройшов всю армійську ієрархічну скалу. До 1944 р. – солдат, з вересня 1944 р. – офіцер-політпрацівник. Був комсоргом батальйону, секретарем комсомольського бюро полку, замісником командира батареї і дивізіону з політчастини, пропагандистом полку, дивізії і старшим інструктором політвідділу корпусу з пропаганди і агітації.

Останні 20 років військового життя перебував на викладацькій роботі.

За участь у бойових діях у роки Великої Вітчизняної війни Іван Анісимович з 18 січня 1944 р. до 9 травня 1945 р. нагороджений двома орденами „Червоної зірки” (15 березня 1945 р., 22 лютого 1977 р.), орденом „Слави II-го ступеня” (25 квітня 1944 р.), медалями „За відвагу” (1 березня 1944 р.), „За бойові заслуги” (30 грудня 1956 р.), „За перемогу над Німеччиною”, „За визволення Варшави”, „За взяття Берліну” та ін. – усього 18 медалями.

Був звільнений із лав Радянських збройних сил 2 вересня 1983 р. за віком, полковником запасу танкових військ.

У 1954 р. Іван Анісимович вступив до Воєнно-Політичної академії ім. В.І. Леніна в Москві. Закінчив її у 1959 р. Після перебування з 1966 р. до 1970 р. ад'юнктом при кафедрі марксистсько-ленінської філософії, вищеназваної академії, захистив кандидатську дисертацію і, згідно з рішенням Вищої атестаційної комісії у 1971 р. здобув учений ступінь кандидата філософських наук.

В Київському політехнічному інституті Іван Анісимович працював з 6 вересня 1983 р. до 1990 р. старшим викладачем кафедри філософії. За цей час він зарекомендував себе сумлінним, висококваліфікованим викладачем. Брав активну участь у суспільно-політичному житті інституту, факультету, кафедри. Його науковий доробок – десятки статей обсягом більше 15 друкованих аркушів.

У 1990 р. Іван Анісимович звільнився з роботи у КПІ за власним бажанням [5].

Коммунаров Сергій Миколайович

Сергій Миколайович Коммунаров народився 28 вересня 1923 р. у с. Орлово Старицького району Калінінській області у робітничо-селянській родині. Закінчив семирічну школу 1938 р. у м. Жуковському Московської області. Після цього одразу вступив на навчання до Московського залізничного технікуму, однак через початок Великої Вітчизняної війни закінчити його не зміг.

З 1942 р. і до 1974 р. служив у радянських збройних силах. У 1942 став студентом Ленінградського військового авіатехнічного училища. З жовтня 1943 р. до грудня 1944 р. брав участь у Великій Вітчизняній війні: на Прибалтійському фронті (механік авіаозброєння з жовтня 1943 р. до листопада 1944 р.), 2-му Українському фронті (механік авіаозброєння з листопада 1944 р. до грудня 1944 р.).

Після завершення в 1946 р. Ленінградського військового авіатехнічного училища Сергій Миколайович здобув спеціальність техника з авіаозброєння, йому присвоїли офіцерське звання. в 1947 р. без відриву від служби в армії С.М. Коммунаров закінчив 10 класів.

Надалі працював на різних викладацьких посадах: інструктором практичного навчання Пермської військової авіаційної школи механіків з авіаозброєння (жовтень 1946 р. – грудень 1949 р.), старшим інструктором експлуатаційного циклу Серпухівського військового авіатехнічного училища (грудень 1949 р. – листопад 1950 р.), старшим інструктором практичного навчання Пермського військового авіатехнічного училища з озброєння (листопад 1950 р. – грудень 1952 р.). У період з 1947 до 1951 рр. заочно навчався на історичному факультеті Пермського державного педагогічного інституту. Отримав спеціальність викладача історії.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни, як учасник бойових дій, Сергій Миколайович був нагороджений орденом „Великої Вітчизняної війни Іст.” (11 березня 1985 р.), 18-ма медалями: „За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.” (25 січня 1946 р.), „XXX років Радянській Армії і Флоту” (7 серпня 1948 р.), „За бойові заслуги” (23 липня 1954 р.), „40 років Збройних Сил СРСР” (листопад 1958 р.), „За бездоганну службу II ступеня” (17 січня 1959 р.),

„За бездоганну службу I ступеня” (21 січня 1963 р.), „Двадцять років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” (7 травня 1965 р.), „50 років Збройних Сил СРСР” (26 грудня 1967 р.), „За військову доблесть” (20 квітня 1970 р.), медаль НДР „За дружбу радянського та німецького народів” (1971 р.), „Тридцять років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.” (жовтень 1975 р.), „Ветеран Збройних Сил СРСР” (6 січня 1977 р.), „60 років Збройних Сил СРСР” (31 жовтня 1978 р.), „У пам’ять 1500-річчя Києва”, (20 грудня 1982 р.), „Сорок років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” (12 квітня 1985 р.), „70 років Збройних Сил СРСР”, (18 лютого 1988 р.), „П’ятдесят років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.”, медаллю Жукова (18 березня 1988 р.), а також двома ювілейними медалями – „80 років Збройних Сил СРСР” (10 грудня 1997 р.) і „80 років Великої Жовтневої соціалістичної революції” (25 жовтня 1997 р.), двома почесними Знаками – „25 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні” та „В пам’ять сорокаріччя оборони Києва”, (11 липня 1986 р.).

Протягом 1950-1960-х років, перебуваючи на військовій службі, С.М. Коммунаров викладав окремі дисципліни соціально-економічного циклу у Військовій школі, філософію у Вечірній партійній школі та Університеті марксизму-ленінізму. Протягом 1971–1974 рр. він обіймав посаду викладача у Київському вищому інженерному авіаційному військовому училищі ВПС. У 1974 р. він був демобілізований у званні підполковника.

З вересня 1974 р. Сергій Миколайович почав працювати у Київському політехнічному інституті на кафедрі філософії старшим викладачем. З листопада 1975 р. був на посаді доцента, з квітня 1985 р. – на посаді професора.

Протягом 1965–1975 рр. Сергій Миколайович був здобувачем при Інституті філософії та права АН БРСР. У 1973 р. він захистив дисертацію та здобув науковий ступінь кандидата філософських наук. У 1977 р. був затверджений у науковому званні доцента, а 1985 р. – здобув науковий ступінь доктора філософських наук. 1987 року йому присвоєно наукове звання професора.

За роки роботи у Київській Політехніці Сергій Миколайович зарекомендував себе висококваліфікованим викладачем. Він постійно працював над підвищенням своєї педагогічної майстерності. Довгий час відповідав на кафедрі за навчально-виховну роботу. До виконання своїх обов’язків завжди відносився добросовісно, виявляв ініціативність.

У червні 1996 р. за значний особистий внесок у розвиток національної освіти, впровадження нових методів навчання і виховання молоді Сергію Миколайовичу, Указом Президента України, було присвоєне почесне звання „Заслужений працівник народної освіти України”.

Науковий доробок ветерана – це монографії, навчальні посібники, брошури, статті, методичні розробки загальним обсягом більше 105 друкованих аркушів.

Раптова смерть, що сталася 6 вересня 1999 р., перервала трудову діяльність викладача, вченого, гарної людини [6].

Рум'янцев Сергій Трифонович

Сергій Трифонович Рум'янцев народився 21 листопада 1926 р. у с. Тойсі Батирівського району Чувашської АРСР у селянській родині. У 1933 р. пішов у перший клас, 1943 року закінчив Тойсінську середню школу. 11 листопада 1943 р. сімнадцятирічним юнаком був призваний до лав Червоної армії, якій віддав 37 найкращих років свого життя. Службу відбував у військах ППО. В армії пройшов шлях від рядового до командира відділу, курсанта військового училища, секретаря комсомольського бюро полку, замісника командира політичної частини, пропагандиста, начальника вечірнього університету марксизму – ленінізму, викладача, старшого викладача кафедри марксизму – ленінізму КВІРТУ ППО.

У 1957 р. Сергій Трифонович став студентом Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, який закінчив у 1963 р., здобувши кваліфікацію викладача суспільствознавства. У 1974 р. він захистив дисертацію, отримав науковий ступінь кандидата філософських наук. А вже у 1977 р. був затверджений у науковому званні доцента.

Оскільки час відбування служби С.Т. Рум'янцева припав на роки Великої Вітчизняної війни, то бойовий шлях ветерана був тернистий і усипаний нагородами. Військову службу безпосередньо проходив у складі діючої армії 3-го Білоруського фронту, групи радянських військ у Німеччині. Служив і в Південній групі військ в Угорщині (з вересня 1963 р. по серпень 1968 р.). Був нагороджений у 1944 р. орденом „Червоної зірки”, у 1945 р. – орденом „Вітчизняної війни II ст.”, 15 медалями, у тому числі „За бойові заслуги”, „За визволення Варшави”, „За взяття Берліна”, „За визволення Праги”,

„За військову доблесть”, „За бездоганну службу”. Перебував на дійсній військовій службі в Радянській армії до серпня 1980 р., з вересня того ж року – полковник запасу, доцент кафедри філософії Київської політехніки.

За десять років роботи в КПІ Сергій Трифонович зарекомендував себе кваліфікованим викладачем. Систематично підвищував свій професійний рівень, брав активну участь у суспільно-політичному житті кафедри та Інституту. Обирався до складу партбюро кафедри, мав науковий доробок – статті, методичні розробки, брошури – загалом близько 30 праць обсягом більше 30 друкованих аркушів.

У 1991 році С.Т. Рум'янцев звільнився з роботи і пішов на пенсію [7].

Ціною великих фізичних і духовних сил український народ разом з іншими народами зробив усе можливе для прискорення перемоги, для визволення Європи від фашизму. Перемога над нацистською Німеччиною породила сподівання на світле майбутнє. Герої-ветерани у неймовірно складні повоєнні часи, долаючи величезні організаційні та матеріальні труднощі, навчалися, займалися науковою, громадсько-політичною та виховною роботою. У 60-70-х роках ХХ ст. вони прийшли до НТУУ „КПІ”, і на відповідальних посадах присвятили своє життя поєднанню навчальної, науково-дослідної та виховної роботи у славетному вузі. Цим самим герої-ветерани зробили неоціненний внесок у створення передумов для органічного включення нових поколінь-фахівців в історичні, економічні, соціальні, культурні процеси розвитку України, світової цивілізації, засвоєння досвіду, набутого людством у різних сферах діяльності, засудження війни як найбільшого зла на Землі. Час не гасить, а ще більше звеличує у пам'яті вдячного людства їх безсмертні подвиги, що були здійснені у тяжкій боротьбі за перемогу над ворогом.

1. Київський Політехнічний інститут: нарис історії / Беляков Г.Ф., Василенко Є.С., Волков М.Ф. та ін. – К.: Наук. думка, 1995. – 350 с.

2. Архів Кафедри філософії НТУУ „КПІ”.

3. Там само. – Спр. № 12. – Арк.1-59.

4. Там само. – Спр. № 23. – Арк.1-108.

5. Там само. – Спр. № 54. – Арк.1-41.

6. Там само. – Спр. № 71. – Арк.1-111.

7. Там само. – Спр. №119. – Арк.1-57.